

TR52-13-TD01/11 "Ayakkabıcılar Sanayi Makine-Ekipman Envanteri Araştırması" Projesi KONYA AYAKKABICILAR ODASI

EUROPA Danışmanlık |

Bu rapor Mevlana Kalkınma Ajansı'nın desteklediği Konya Ayakkabıcılar Odası "TR52-13-TD01/11 Ayakkabıcılar Sanayi Makine-Ekipman Envanteri Araştırması" PROJESİ Kapsamın da hazırlanmıştır. İçerik ile ilgili tek sorumluluk EUROPA Danışmanlık firmasına aittir. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın görüşlerini yansıtmaz.

MEVLANA KALKINMA AJANSI

TR52-13-TD-01 TEKNİK DESTEK PROGRAMI

KONYA AYAKKABICILAR ODASI

**“TR52-13-TD01/11 Ayakkabıcılar Sanayi
Makine-Ekipman Envanteri Araştırması”
PROJESİ**

25/09/2013

EUROPA Danışmanlık - www.europa.com.tr

İçindekiler

TABLolar LİSTESİ	3
GRAFİK LİSTESİ	3
AYAKKABICILAR SANAYİ MAKİNE-EKİPMAN ENVANTERİ ARAŞTIRMASI	4
GİRİŞ.....	4
DÜNYA AYAKKABI SEKTÖRÜ	5
Üretim.....	9
TÜRKİYEDE AYAKKABI SEKTÖRÜ	10
Genel Durum	10
Üretim.....	11
İthalat	12
İhracat.....	15
KONYA'DA AYAKKABICILIK SEKTÖRÜNDE GENEL DURUM	17
İşyeri ve Çalışan Sayıları	19
Çalışanların Tahsil Durumları.....	19
Konya Ayakkabı Üretimi.....	20
AYKENT AYAKKABI ÜRETİMİNİN GZFT ANALİZİ	21
ÜRETİM DURUMU ve ENVANTER Günlük ve Yıllık Üretim Kapasitesi	23
Üretim Çeşitleri	23
AYAKKABI MAKİNALARI ve ÖZELLİKLERİ	23
AYAKKABI MAKİNALARINDAN ÖRNEKLER	28
MAKİNE-EKİPMAN ENVANTERİ ARAŞTIRMASI	35
Araştırmanın Önemi ve Amacı	35
Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları	35
Evren ve Örneklem Seçimi	35
Araştırmanın Yöntemi	36
Doğrudan gözlem.....	36
Saha ziyareti.....	36
Yüzyüze anket	37
Anketlerin Analizi	38
KAPASİTE TÜRLERİ	39

1.1. TEORİK KAPASİTE.....	40
1.2. PRATİK KAPASİTE	40
1.3. FİİLİ KAPASİTE	41
1.4 ÇALIŞMA DERECESE (KAPASİTE KULLANIM ORANI)	41
1.5. ATIL KAPASİTE.....	41
SONUÇ	45
KAYNAKÇA.....	46

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo-1: Harmonize Sistem Ayakkabı Sınıflandırması	6
Tablo-2: Dünya Ayakkabı İthalatı (Milyon ABD \$).....	8
Tablo-3: Dünya Ayakkabı İhracatı (Milyon ABD \$).....	9
Tablo-4: Türkiye'nin Ayakkabı İthalatı (1000 ABD \$).....	13
Tablo-5: Ürün Gruplarına Göre Ayakkabı İthalatı (1000 ABD \$)	14
Tablo-6: Türkiye Ayakkabı İthalatındaki İlk 10 Ülke.....	14
Tablo-7: Türkiye'nin Ayakkabı İhracatı (1000 ABD \$)	16
Tablo-8: Ürün gruplarına göre ayakkabı ihracatı (1000 ABD \$).....	16
Tablo-9: Türkiye Ayakkabı İhracatındaki İlk 10 Ülke	17
Tablo-10: SGK İş Yeri ve Çalışan Sayısı.....	19
Tablo-11: Şirketinizin ana faaliyeti nedir?.....	38
Tablo-12: Ana Ürün veya hizmetler nelerdir?	38
Tablo-13: Şu anda kaç çalışanınız var?.....	39
Tablo-14: Konya Ayakkabı Sektörü Makina Çeşitleri Ve Adetleri	42
Tablo-15: Konya Ayakkabı Sanayi Ayakkabı Üretim Kapasitesi	44
Tablo-16: Konya Ayakkabı Sektörü Üretim Kapasiteleri	45

GRAFİK LİSTESİ

Grafik-1: Konya Ayakkabıcılık Sektörü Çalışanların Eğitim Durumu	20
Grafik-2: Araştırmanın Genel Yapısı	37

AYAKKABICILAR SANAYİ MAKİNE-EKİPMAN ENVANTERİ ARAŞTIRMASI

GİRİŞ

Dünyada küresel ayakkabı üretimini 21 milyar çifte ulaştırmış ve sektörün ilk kez 100 milyar dolarlık ihracat eşiğine gelmiştir. Türkiye ayakkabı sektörünün 2012 yılının 7 ayında ihracatını dünya ortalamasının 6,5 puan üzerinde, yüzde 21,5 dolayında artırarak 330 milyon dolarlık ihracata imza atmayı başarmıştır. Yaklaşık 300 milyar dolar büyüklüğe ulaşan küresel ayakkabı pazarının 100 milyar dolarlık ihracatından büyük bir pay almayı hedefleyen sektör dinamik yapısıyla dikkat çekmektedir.

Ayakkabı üretiminde belirgin aşamalar yer almakla beraber, ürünün kalitesi ve tüketici sağlığı açısından standartlara uygunluğu ancak ilgili üretim aşamalarında kullanılan malzeme ve işçilik kalitesi ile belirlenmektedir. Ayakkabı sektörü birçok disiplini alt sektör olarak kapsamakta ve bu sektörlerin içsel uyumuyla birlikte uzun yıllardır ülke ihracatında önemli bir rol oynamıştır. Sektör, tarihimizin en eski ve yerleşik sektörlerinden biri olma özelliğini de korumaktadır. Türkiye ayakkabı sanayindeki üretim teknolojisi son yıllarda gelişme göstererek AB ülkeleri ve dünyadaki teknolojinin kullandığı yöntemleri adapte etmiş bulunmaktadır. Küçük imalathanelerin çokluğu halen el emeğine dayalı üretim tekniklerinin önemli bir yer tutmasında temel neden olagelmektedir.

Konya Ayakkabı Sektörü geçmişi uzun yıllara dayanan ve Türkiyede söz sahibi olma yolunda geçmiş yıllarda atılan temellerin meyvesini verdiği bir sektördür. Yaklaşık olarak 10.000 kişiyi istihdam eden ve yaklaşık 50.000 kişinin geçimini temin ettiği bir sektör konumuna gelmiş bulunmaktadır. Bu araştırmada amaç özellikle Konya Ayakkabıcılar Sanayine bağlı üyelerin mevcut durumunu görmek,

hangi tip makine ve ekipmanla üretim yaptığını, ayakkabı sektöründe sanayimizde kullanılan makine-ekipman envanterinin belirlenmesidir.

DÜNYA AYAKKABI SEKTÖRÜ

Ayakkabı üretimi, Kalkınma Bakanlığı sektör sınıflandırmasına göre; imalat sanayi, deri ve deri ürünleri sanayinin alt ayrımında yer almaktadır. Ayakkabı sanayi, lastik ve/veya plastik hammaddeden yapılanlar da dahil olmak üzere, ayağa giyilen her türlü ayakkabıyı kapsamaktadır. Bu ürünleri;

- Terlikler
- Botlar (sanayi, güvenlik ve askeri)
- Çocuk ayakkabıları
- Erkek ayakkabıları
- Kadın ayakkabıları
- Spor ayakkabıları olarak gruplandırmak mümkündür.

Birleşmiş Milletler yayını olan “Bütün Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Tasnifi ve Endeksleri”ne göre ayakkabı ve dolayısıyla Ayakkabı Sanayi aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

- Tabanı ve yüzü, kauçuk ve suni plastik maddelerden ayakkabılar
- Tabanı tabii, suni veya terkip yolu ile elde edilen ayakkabılar
- Tabanı tahta ve mantardan ayakkabılar
- Tabanı diğer maddelerden yapılmış ayakkabılar
- Getrler, tozluklar bacak koruyucuları ve bunların aksamı

Yukarıdaki sınıflandırmadan da anlaşılacağı üzere, yalnız deri sayalı ve deri tabanlı ayakkabıları inceleyerek Ayakkabı Sanayi hakkında bir sonuca ulaşılamaz. Bu nedenle, çalışmaya ayağa giyilen her çeşit ayakkabı dahil edilmiştir. 1989 yılından

bu yana ülkemizde esas alınan “Harmonize Sistem Nomanklatörü”ne göre ayakkabılar dörtlü bazda aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır(Türkiye Kalkınma Bankası, 2005:2-4).

Tablo-1 Harmonize Sistem Ayakkabı Sınıflandırması

G.T.İ.P. No.	Madde İsmi
64.01	Dış tabanı,yüzü kauçuk ve plastik, su geçirmez ayakkabılar
64.02	Dış tabanı, yüzü kauçuk ve plastik diğer ayakkabılar
64.03	Yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii, suni vb. kösele ayakkabılar
64.04	Yüzü dokuma maddelerinden,tabanı kauçuk,plastik vb. ayakkabılar
64.05	Diğer ayakkabılar
64.06	Ayakkabı aksamı,iç taban,topuk rampası,getr,tozluk,dolak vb.

Kaynak: Türkiye Kalkınma Bankası, Araştırma Müdürlüğü, Sektörel Araştırmalar, **Ayakkabı**, Temmuz 2005, s.3.

Bugün Dünya ayakkabı üretimi 12 milyar 500 milyon çifttir. Dünya ayakkabı üretimi son yıllarda yüzde 3 ile yüzde 5 arasında artmaktadır. Kişi başına yılda ortalama 2 çift ayakkabı kullanılmaktadır. Deri, ayakkabı tiplerine göre en popüler ayakkabı malzemesidir. Deri ayakkabılar toplam içinde yüzde 40'lık bir paya sahiptir. Bu ayakkabıların %50'si Asya, %20'si Avrupa, %18'i Amerika, %12'si Diğer Bölgelerde üretilmektedir. Modanın değişimi ile birlikte, spor ayakkabılar hayatımızın artık sadece spor yaparken kullanılan bir parçası olarak değil, günlük kullanılmak üzere üretilir duruma gelmiştir. Üretim adeti toplam ayakkabı üretiminin yüzde 20'sine yakındır. Üretimin yüzde 80'i Asya ülkeleri tarafından yapılmaktadır(KTO:2007:2).

Sektörde önde gelen ülkelerin genel durumları şöylece özetlenebilir:

İtalya: Yılda 280 milyon çift deri, 120 milyon çift deri dışı olmak üzere toplam 400 milyon çift ayakkabı üretmektedir. 200 milyon çift ithalat, 370 milyon çift ihracat ve 230 milyon çift iç pazar tüketimi vardır. İtalya'nın üretiminin yüzde 70'i deri ayakkabıdır. Kişi başı tüketimi ise 3,9 çift/yıl'dır.

İspanya: İspanya'daki ayakkabı sektörü beş kıtaya açılan bir eğilimle Avrupa'nın ve dünyanın dinamiklerinden biridir. Yılda 200 milyon çift üretim, 80 milyon çift ithalat, 140 milyon çift ihracat yapmaktadır. Ayakkabı iç tüketimi 140 milyon çift düzeyindedir. Deri ayakkabı üretimi toplam üretimin yüzde 80'i gibi yüksek bir düzeydedir. Kişi başı tüketim 3,6 çift/yıl düzeyindedir.

Portekiz: 100 milyon çift üretimi, 25 milyon çift ithalatı, 85 milyon çift ihracat ve 40 milyon çift iç tüketimi bulunmaktadır. Üretimin çoğunu ihraç etmektedir. Kişi başı tüketimi 3,9 çift/yıl'dır.

Fransa: Azalan üretimi, artan ithalatı ve her tarz ayakkabı alımı ile Türkiye için bir potansiyel ihracat ülkesidir. Kişi başı tüketim, 5,6 çift/yıl'dır.

Almanya: Artık üretimi terk etmektedir ve Avrupa'nın en büyük alıcısı konumundadır. Kişi başı tüketimi 3,9 çift/yıl'dır.

Hollanda: Avrupa'nın ayakkabı tüccarı durumundadır. Almanya, İngiltere ve İtalya'ya ihracat yapmaktadır. Toplam 120 milyon çift ihraç etmektedir. Kişi başı tüketimi 3,0 çift/yıl'dır.

İngiltere: Kişi başı tüketimi 4,6 çift/yıl'dır.

Brezilya: Yılda 600 milyon çift üretim yapmaktadır. İthalatı 10 milyon çifti geçmemektedir. 450 milyon çiftlik bir iç pazarı ve 160 milyon çift ihracatı vardır. İhracatının yüzde 80'ini deri ayakkabı oluşturmaktadır. Kişi başı tüketimi 2,5 çift/yıl'dır.

Meksika: 300 milyon çiftte ulasan üretiminin 200 milyon çiftini iç pazarında tüketmektedir. Geri kalan 100 milyon çiftin yüzde 80'ini ABD'ye ihraç etmektedir. Kişi başı tüketimi 2,2 çift/yıl'dır.

Çin: 6.500 milyon çift üretim yapabilen Çin, bunun 3.900 milyon çiftini ihraç etmektedir. 2.600 milyon çiftini ise tüketmektedir. İthalat ise önemsenmeyecek düzeydedir. Her tip ayakkabı yapılmasına rağmen temel ihraç kalemi spor ayakkabısıdır. Yeni kurulmakta olan deri işleme tesisleri ile birlikte deri ayakkabı oranı da hızla artmaktadır. Ancak hala yüksek kaliteli, moda ürününü üretememektedirler. Kişi başına tüketimi 2,0 çift/yıl'dır(KTO:2007:2-4).

Tablo-2 Dünya Ayakkabı İthalatı (Milyon ABD \$)

İthalatçı Ülkeler	2008	2009	2010	2009-2010 Değişim (%)	2010 Dünya İthalatındaki Payı (%)
Dünya	96.869	86.859	101.434	17	100
ABD	20.502	18.245	21.932	20	22
Almanya	7.005	7.047	7.924	12	8
Fransa	5.947	5.565	5.998	8	6
İtalya	5.808	5.276	5.846	11	6
İngiltere	5.304	4.862	5.626	16	6
Hong Kong	5.207	4.193	4.976	19	5
Japonya	4.457	4.387	4.792	9	5
Rusya	2.954	2.267	3.950	74	4
İspanya	3.046	2.564	2.930	14	3
Hollanda	2.628	2.529	2.800	11	3
Belçika	2.925	2.603	2.585	-1	3
Kanada	1.801	1.697	1.928	14	2
Avusturya	1.475	1.329	1.414	6	1
Güney Kore	1.023	923	1.260	6	1
İsviçre	1.215	1.144	1.221	7	1

Kaynak: TC, Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı, **Sektör Raporları**, 2012. s.8.

Tablo-3 Dünya Ayakkabı İhracatı (Milyon ABD \$)

İhracatçı Ülkeler	2008	2009	2010	2009-2010 Değişim (%)	2010 Dünya İthalatındaki Payı (%)
Dünya	92.059	81.979	99.276	21	100
Çin	29.720	28.016	35.633	27	43
İtalya	11.456	9.212	9.841	7	12
Vietnam	4.872	4.151	8.192	97	10
Hong Kong	5.980	4.757	5.576	17	7
Almanya	3.907	3.690	3.941	7	5
Belçika	3.703	3.486	3.742	7	5
İspanya	2.835	2.611	2.593	-1	3
Endonezya	1.885	1.736	2.501	44	3
Hollanda	2.268	2.267	2.443	8	3
Fransa	2.142	1.906	2.081	9	3
Portekiz	1.975	1.744	1.780	2	2
Hindistan	1.581	1.481	1.642	11	2
Brezilya	2.025	1.477	1.631	10	2
Romanya	1.749	1.359	1.475	9	2
İngiltere	1.150	1.106	1.285	16	2

Kaynak: TC, Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı, **Sektör Raporları**, 2012. s.9.

Tablo-2 ve Tablo-3'de Dünya Ayakkabı ithalatı ve ihracatı görülmektedir. Bu rakamlara göre, Dünya ayakkabı ithalatında en yüksek pay ABD'nin olurken, ihracatta ise en yüksek pay Çin'e aittir.

ÜRETİM

Dünya ayakkabı üretiminde Çin, Hindistan, Brezilya, Endonezya, İtalya, Meksika, Vietnam, Tayland, Pakistan ve İspanya söz sahibi ülkeler arasında yer almaktadır. Çin'in, 2009 yılında dünya üretiminin %59,6'sını gerçekleştirdiği ve sektördeki işgücünün ise %53,4'ünü istihdam ettiği tahmin edilmektedir. 2010 yılı itibariyle dünya ayakkabı üretimi 12.150 milyon çift civarındadır. 2006-2010 yılları arasında dünya ayakkabı üretimi çift bazında %4, değer bazında %16 oranında artmıştır. Ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte bugün kişi başına yıllık ayakkabı

tüketimi ortalama 2 çift olup; Avrupa ülkelerinde bu rakam 7 ile 9 çift arasında değişmektedir. Yüksek iş gücü maliyeti nedeniyle Avrupa ülkelerinde ayakkabı sanayi hızla küçülmüş olup; dünya ayakkabı üretimi içindeki payları hızla azalmıştır. Amerika kıtasının dünya üretimindeki payı, Avrupa kıtasına göre, daha küçük bir hızla azalmaktadır. Bunun nedeni ABD kıtasında Brezilya, Meksika gibi ayakkabı sanayinde güçlü ülkelerin varlığıdır. Miktar bazında dünyada en çok üretim yapan ülke Çin'dir. Çin'in orta ve düşük kalitede ayakkabı üretiminde yüksek rekabet gücü bulunmaktadır. Çin'deki bu gelişmeye, uzun zamandan beri, başta ABD'li ayakkabı üreticileri olmak üzere pek çok üreticinin bu ülkede yatırım yapması yol açmıştır(TC, Ekonomi Bakanlığı, 2012:7).

TÜRKİYEDE AYAKKABI SEKTÖRÜ

GENEL DURUM

Ayakkabı hepimizin bildiği gibi, ayağı saran ve dış çevre koşullarına karşı koruyan bir giyim eşyasıdır. Ayakkabı sektörü ise, ayakkabı üretenler ve bunlara girdi sağlayan yan sanayi işletmeleri ile ayakkabı üreten ana işletmeye fason olarak hizmet veren firmalardan oluşmaktadır. Atölye tipi üretim tarzının hakim olduğu bu sektör, emek yoğun özelliği dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde istihdamın artışı için önemli bir kaynaktır. Sektör girdileri nedeniyle deri, tekstil, metal, plastik gibi birçok is kolu ile yakından ilgilidir. Ayakkabı üreten işletmeler üretim teknolojileri açısından üç grupta toplanmaktadır: tamamen makineleşmiş işletmeler (üretimin tamamı, bir fabrika sistemi içinde makine kullanılarak yapılmaktadır), yarı makineleşmiş işletmeler (makine kısmen el aletleri kullanılarak üretim yapılmaktadır), el aletleri ile üretim yapan işletmeler. Devlet Planlama Teşkilatı Deri ve Deri Mamulleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na göre; ülkemizde üretilen ayakkabıların % 15'i tamamen makineleşmiş

işletmeler, % 70'i yarı makineleşmiş işletmeler ve %15'i el aletleri ile üretim yapan işletmelerden oluşmaktadır(KTO:2007:5).

Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği'nin (TASD) verilerine göre sektörde yaklaşık 300.000 kişi istihdam edilmekte olup bunun 20.000'i sanayileşmiş işletmelerde, geriye kalan 280.000 kişi ise ÷lkeye yayılmış 30.000 civarında küçük ve orta büyüklükteki işletmede istihdam edilmektedir. El zanaatına dayanan ve yarı makineleşmiş işletmeler ÷lke üretiminin yaklaşık %70'ini gerçekleştirmekte, sektördeki üreticilerin yaklaşık %50'si İstanbul'da faaliyet göstermektedir. TASD'nin verilerine göre sektörün üretim kapasitesi 500 milyon çift/yıl olup kapasite kullanım oranı ortalama %40-50 düzeyindedir(ÇUKA, 2011:4).

ÜRETİM

1950 yılından itibaren küçük sanayi görünümünü kazanmaya başlayan ayakkabı sanayi, son yıllarda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Özellikle 1980'li yıllarda sektörde oldukça ciddi sayılabilecek makina parkı yatırımları yapılmış ve böylelikle sektörün %30-35'i sanayileşmesini tamamlamıştır. Sektörde üretimin % 65-70'i ise yarı makinalaşmış işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Sektörde 300.000 kişinin çalıştığı, bunun 20.000 kişilik grubunun sanayileşmiş, kalan 280.000 kişilik grubun ise sanayileşmemiş işletmelerde istihdam edildiği varsayılmaktadır. Sektördeki işletmelerin çoğunluğu İstanbul ve İzmir'de yoğunlaşmıştır. Üretici işletmelerin yaklaşık % 50'si İstanbul'da faaliyet göstermektedir. İzmir, Konya, Bursa, Ankara, Gaziantep, Manisa, Denizli, Adana, Malatya, Çorum (İskilip) ayakkabı üretiminin yapıldığı diğer önemli şehirlerdir. 500 milyon çift üretim kapasitesi olduğu söylenen ayakkabı sektörümüzde, bu kapasitenin ancak yarısı kullanılabilir. Resmi rakamlarda ise üretim miktarı çok daha az olarak gözükmektedir. Ülkemiz ayakkabı sektöründe, 2008 yılında 106 milyon çift ayakkabı üretilmiştir. Üretimin yaklaşık % 21'ni deri ayakkabılar oluşturmaktadır.

Sektörde son yıllarda askeri ayakkabılar, botlar ve iş ayakkabıları üretiminde hızlı bir gelişme göze çarpmaktadır. Uluslararası standartlara uygun üretimin gerçekleştirildiği sektörde CE işaretli ayakkabılar ülkemizde satışa sunulmakta ve AB ülkelerine ihraç edilmektedir. Ayakkabı makinaları ve ayakkabı yan sanayii üretimi kapasite ve teknoloji olarak gelişmiştir. Ayakkabı yan sanayii üretiminin toplam ayakkabı sanayii üretimi içindeki payı ise % 5 dolayındadır. Üretim çeşitlilik açısından zengindir. Taban, ökçe, kalıp, vardola ihraç edilmektedir. Ayakkabı yan sanayii başta İstanbul olmak üzere, İzmir ve Ege Bölgesi,

Konya ve Gaziantep'te yoğunlaşmıştır. Ülkemizde ayakkabı üretiminde geleneksel ve enjeksiyon yöntemi olmak üzere iki yöntem kullanılmakta olup, daha çok geleneksel yöntem tercih edilmektedir. Bu yöntemde saya ve taban ayrı aşamalarda üretilerek birbirlerine yapıştırma veya yapıştırma/dikme veya enjeksiyon yöntemlerinden biriyle monte edilmektedir. Türk Standartları Enstitüsü tarafından hazırlanan 9 tane ayakkabı standardı vardır. Ancak bunların hiçbiri mecburi uygulamada değildir. İhracata dönük çalışan üreticiler, alıcılar tarafından talep edilen standarda uygun üretim yapmaktadırlar. Türk ayakkabı sanayii ve ayakkabı yan sanayii çevre konularında duyarlıdır(TC, Ekonomi Bakanlığı, 2012:1-2).

İTHALAT

Türkiye'nin ayakkabı ithalatı 1994 yılında 28,1 milyon dolar iken, 1997 yılında AB ile Gümrük Birliği'nden hemen sonra 135,2 milyon dolar ile rekor düzeye ulaşmıştır. 2002 yılında bir önceki yıla göre hem AB ülkelerinden gerçekleştirilen ayakkabı ithalatı hem de uzak doğu ülkelerinden yapılan ithalat artmıştır ve toplam 116 milyon dolarlık ayakkabı ithal edilmiştir. Kriz yıllarında azalan ithalat 2002'den sonra sürekli artarak 2010 yılında 659,6 milyon dolar gibi rekor bir seviyeye ulaşmıştır. Yıllar içinde ayakkabı ithalatımızın artmasının en önemli nedeni, AB ve Türkiye arasındaki Gümrük Birliği ile gümrük vergilerinin AB ülkelerine karşı sıfırlanması, üçüncü ülkelere karşı ise AB'nin ortak tarifesi

(OGT)'nin adapte edilmesi nedeniyle mevcut gümrük vergilerinde %60'70'ler oranında indirim durumunda kalınmasıdır(İGEME İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2011:5).

Yıllar içinde ayakkabı ithalatımızın artmasının en önemli nedeni; AB ve Türkiye arasında yapılan Gümrük Birliği ile gümrük vergilerinin AB ülkelerine karşı sıfırlanması, üçüncü ülkelere karşı ise AB'nin ortak tarifesi (OGT) nin adapte edilmesi nedeniyle mevcut gümrük vergilerinde % 60 - 70'ler oranında indirim durumunda kalınmasıdır. AB, ayakkabı üreticilerinin rekabet gücünü haksız olarak azalttığı gerekçesiyle Çin ve Vietnam'dan ithal edilen deri ayakkabılara Ekim 2006 tarihinden itibaren 3 yıl süre ile % 16.6 ve % 10 oranında anti dumping vergisi uygulanmıştır(GTO, 2011:7).

Tablo-4 Türkiye'nin Ayakkabı İthalatı (1000 ABD \$)

Yıl	Değer
2002	116.478
2003	191.057
2004	303.284
2005	412.786
2006	514.969
2007	569.928
2008	672.917
2009	539.470
2010	659.470
2011	871.393

Kaynak: TC, Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı, **Sektör Raporları**, 2012. s.5.

Tablo-4'de Türkiye Ayakkabı ithalatı görülmektedir, iç pazardaki talebe göre ithalat talebi artmaktadır.

Tablo-5 Ürün Gruplarına Göre Ayakkabı İthalatı (1000 ABD \$)

GTİP	Ürün Adı	2009	2010	2011
6401	Ayakkabı;Dış Tabanı,Yüzü Kauçuk ve Plastik,Su Geçirmez	3.277	5.495	4.228
6402	Ayakkabı;Dış Tabanı,Yüzü Kauçuk ve Plastik diğer	172.106	218.085	301.903
6403	Ayakkabı;Yüzü Deri,Tabanı kauçuk,plastik,tabii,suni vb kösele	230.190	263.086	320.270
6404	Ayakkabı;Yüzü Dokuma maddelerinde,tabanı kauçuk,plastik vb	98.688	124.158	171.549
6405	Ayakkabı:diğer	9.766	14.758	17.888
6406	Ayakkabı Aksamı,İç taban,Topuk Rampası,Getr,Tozluk,Dolak vb	25.439	34.089	55.553
TOPLAM		539.466	659.671	871.391

Kaynak: TC, Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı, **Sektör Raporları**, 2012. s.6.

Tablo-5'de ürün gruplarına göre ayakkabı ithalatı görülmekte, 6403 GTİP numaralı "Ayakkabı;Yüzü Deri,Tabanı kauçuk,plastik,tabii,suni vb kösele" grubu en fazla ithal edilen gruptur.

Tablo-6 Türkiye Ayakkabı İthalatındaki İlk 10 Ülke

Sıra	Ülke Adı	2008	Toplam Payı %	Ülke Adı	2009	Toplam Payı %
1	Çin	334.182.597	49,7	Çin	288.222.562	53,5
2	İtalya	88.482.976	13,1	Vietnam	70.765.797	13,1
3	Vietnam	79.277.415	11,8	Endonezya	53.981.934	10
4	Endonezya	72.374.241	10,8	İtalya	53.495.905	9,9
5	Tayland	16.304.553	2,4	Hindistan	13.727.990	2,5
6	Brezilya	13.601.071	2	Tayland	9.681.055	1,8
7	İspanya	12.601.947	1,9	Brezilya	8.043.560	1,5
8	Hindistan	10.899.163	1,6	İspanya	7.250.382	1,3
9	Suriye	7.117.010	1,1	Portekiz	4.556.141	0,8
10	Romanya	7.028.061	1	Suriye	3.885.782	0,7

Kaynak: KADEŞ, Cenk, Adana Ticaret Odası, **Ayakkabıcılık Sektörü Eğitim İhtiyacı Belirlenmesi ve Sektör Raporu Çalışması**, 2010, s.3.

Tablo-6'da Türkiye ayakkabı ithalatın ilk 10 ülke görülmekte, Çin ilk sırada yer alırken diğer ülkeler yıllara göre değişmektedir.

İHRACAT

İhracat Ayakkabı sanayinde sahip olunan avantajlara rağmen, küçük atölye tipi üretim biçiminin hakim olması, kalifiye olmayan işgücü, ayakkabı yan sanayi girdilerinde standart ve kalite eksikliği ve ithalat rekabeti gibi yapısal sorunlar nedeniyle ihracat potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir 1990'lı yılların başında ihracat, özellikle Rusya pazarı olmak üzere canlanmış ve 1997 yılında 200 milyon doları aşmıştır. Ancak, daha sonraki yıllarda Rusya'da yaşanan büyük kriz Türk ayakkabı sanayini de büyük ölçüde etkilemiş, ihracatta düşüş başlamıştır. Sektör 2002 yılından itibaren yeniden toparlanma sürecine girmiş olup; 2002 yılında 131,8 milyar dolar olan ihracat, 2010 yılında 395,7 milyon doları yakalamış ve bir önceki yıla göre % 27 oranında artmıştır. Dünya ayakkabı ihracatı içinde ise Türkiye'nin payı % 0,3 olup; bu rakam sektörün dünya ihracatı içinde önemli bir yere sahip olmadığını ve yurt içi piyasa odaklı üretim yapıldığını göstermektedir(İGEME İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2011:2).

İhracat yapılan ülkelere bakıldığında da 2009 yılında en fazla ihracat yapılan ülkenin Rusya Federasyonu olduğu ardından Irak ve Suudi Arabistan ülkelerinin sıralandığı görülmektedir. 2008 ve 2009 yılları en fazla ihracat yapılan ilk 10 ülke sıralaması incelendiğinde ise listedeki ülkelerin değişmediği yalnızca sıralamada yerlerinin değiştiği görülmüştür. Aynı şekilde bu liste son beş yıl olarak da incelenmiş yine aynı ülkelerin listede olduğu görülmüştür. İlk 10 ülkenin sektör içindeki payı de 2008 yılında % 63 iken 2009 yılında %64'e yükselmiştir(ATO, 2010:3).

Tablo-7 Türkiye'nin Ayakkabı İhracatı (1000 ABD \$)

Yıl	Değer
2002	131.883
2003	183.788
2004	204.916
2005	215.792
2006	237.069
2007	316.739
2008	344.889
2009	289.482
2010	395.624
2011	441.300

Kaynak: TC, Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı, **Sektör Raporları**, 2012. s.3

Tablo-7'de Türkiye Ayakkabı ihracatı görülmektedir, dış pazardaki talebe göre ihracat artmaktadır.

Tablo-8 Ürün gruplarına göre ayakkabı ihracatı (1000 ABD \$)

GTİP	Ürün Adı	2009	2010	2011
6401	Ayakkabı;Dış Tabanı,Yüzü Kauçuk ve Plastik,Su Geçirmez	3.540	5.841	6.249
6402	Ayakkabı;Dış Tabanı,Yüzü Kauçuk ve Plastik diğer	68.579	96.910	100.938
6403	Ayakkabı;Yüzü Deri,Tabanı kauçuk,plastik,tabii,suni vb kösele	147.602	195.157	200.042
6404	Ayakkabı;Yüzü Dokuma maddelerinde,tabanı kauçuk,plastik vb	20.570	34.641	54.965
6405	Ayakkabı:diğer	23.877	25.843	36.034
6406	Ayakkabı Aksamı,İç taban,Topuk Rampası,Getr,Tozluk,Dolak vb	25.312	37.229	43.070
TOPLAM		289.480	395.621	441.298

Kaynak: TC, Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı, **Sektör Raporları**, 2012. s.3.

Tablo-8'de ürün gruplarına göre ayakkabı ihracatı görülmekte, 6403 GTİP numaralı "Ayakkabı;Yüzü Deri,Tabanı kauçuk,plastik,tabii,suni vb kösele" grubu en fazla ihraç edilen gruptur.

Tablo-9 Türkiye Ayakkabı İhracatındaki İlk 10 Ülke

Sıra	Ülke Adı	2008	Toplam Payı %	Ülke Adı	2009	Toplam Payı %
1	Rusya	49.242.869	14,3	Rusya	52.378.079	18,1
2	Romanya	25.134.483	7,3	Irak	30.912.526	10,7
3	Bulgaristan	25.053.285	7,3	Suudi Arabistan	21.621.904	7,5
4	Suudi Arabistan	21.657.154	6,3	Almanya	13.947.534	4,8
5	Irak	21.383.839	6,2	Hollanda	13.709.695	4,7
6	Hollanda	1.783.912	5,2	İngiltere	13.229.356	4,6
7	Almanya	17.660.590	5,1	Yunanistan	11.694.407	4
8	Yunanistan	16.267.853	4,7	Fransa	10.217.561	3,5
9	İngiltere	14.374.439	4,2	Romanya	9.580.051	3,3
10	Fransa	10.340.450	3	Bulgaristan	9.302.012	3,2

Kaynak: KADEŞ, Cenk, Adana Ticaret Odası, **Ayakkabıcılık Sektörü Eğitim İhtiyacı Belirlenmesi ve Sektör Raporu Çalışması**, 2010, s.3.

Tablo-9'da Türkiye ayakkabı ihracatında ilk 10 ülke görülmekte, Rusya ilk sırada yer alırken diğer ülkeler yıllara göre değişmektedir.

KONYA'DA AYAKKABICILIK SEKTÖRÜNDE GENEL DURUM

Konya'da ayakkabıcılık sektöründeki durumu yansıtacak doğru ve güvenilir veriler bulunmamaktadır. Konya'da yaklaşık olarak 10 bin kişi çalışmaktadır. Yıllık 15 milyon çift ayakkabı üreten Konya'nın, Türkiye'deki pazarı, toplamın %15'dir. Üretim kapasitesi olarak Türkiye'de İstanbul ve İzmir'in ardından 3. sırada yer almaktadır. Ülkemizdeki ayakkabıcılık sektörünün en önemli özelliği çoğunlukla işgücüne dayalı küçük işletmelerden oluşması, üretim kapasitesinin yüksek ancak kapasite kullanım oranının düşük oluşudur. Bu da pazarlama/pazar payı ile ilgilidir. Konya'da da makine parkı yeterli ama kapasite kullanım oranı düşüktür. Sektörde eğitimin hayati önem taşıdığı söylenebilir. Sektörün çok ciddi bir eğitim sorunu vardır. Türkiye'de pek çok sektörde olduğu gibi ayakkabıcılık sektöründe

de önemli ölçüde eğitilmiş işgücüne ihtiyaç duyulmakta ancak, mevcut yapı henüz bu ihtiyacı karşılayamamaktadır. Türkiye'deki ayakkabı eğitimi ile ilgili eğitim veren meslek lisesinden biri de Konya'da bulunmaktadır: Konya/Meram Atatürk Anadolu Meslek ve Meslek Lisesi. Yapılan girişimlerle 2006-2007 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi'nde iki yıllık ayakkabı tasarım bölümü açılmıştır. Ayakkabı ve ayakkabı yan sanayi sektörü, ülke ekonomisinin genel trendlerinden doğrudan etkilenmektedir. Sektörün kendi kendine yeten bir yapısı yoktur. Hammadde yönünden dışa bağımlıdır. Ayakkabı yan sanayi girdilerin %30'u ithal, %70'i yerli üretim olmasına karşın bazı ürünlerde % 60-70 oranında dışa bağımlılık göstermektedir. Bu özellik, makine ve kimyasallarda ağırlıklıdır. Konya'da yan sanayi ürünü olarak; taban üretimi, yapıştırıcı yaygındır. Makine ve teçhizat üretimi yapan firmalarda mevcuttur. Enerji fiyatları, işçilik, sosyal güvenlik önemli maliyetlerdir. Kur politikası ihracat yapan firmalarımıza zarar vermektedir. Sektör işletmeleri küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. KOBİ'lerin tipik özelliklerini taşımaktadırlar; çoğunda, yönetim fonksiyonları aile bireylerindedir; bu özellikler, bir yanıla avantajlı diğer yanıla dezavantajlı karakterdedirler. Konya'da finansman güçlükleri ve pazarlama, marka olamama sektörün en büyük sorunlarıdır. Pazarlama yönünden sektörün, kendini tanıtmaya zorlukları olduğu, ürünün kalitesi çok yüksek olsa dahi, buradaki handikapı kolay aşamadığı görülmektedir. Reklam ve tanıtım harcamaları yapılmamaktadır. Sektör, uzun vadeli projeksiyonlar yapamamakta, günübirlik çalışmaktadır. Konya'da bu sektörde faaliyet gösteren firmalar, yerli değil yabancı tasarımcıların ürünlerini kullanmaktadır. Yabancı tasarımcılar, genellikle, İtalya ağırlıklı olmak üzere, İspanya ve Fransa gibi ülkelerin tasarımcılarıdır. Tasarım konusunda, Konya orijinli bir moda akımı, kendini yaratacak temellerden hep yoksun kalmıştır. Firmalar tasarıma yönelik bütçe ayırmamaktadır(KTO:2007:12-13).

İŞYERİ VE ÇALIŞAN SAYILARI

Konya Ayakkabı Sektöründe hâlihazırda ayakkabı ve yan sanayi ile ilgili 1800 civarında Esnaf mevcuttur. Bunlardan 1000 tanesi imalatçı, bu imalatçıların 100 tanesi fabrika, 300 tanesi yarı makineleşmiş orta boy işletme, 200 tanesi küçük boy işletme 400 tanesi saya atölyesi diğerleri ise toptan satış, tamir ve perakende sektöründe faaliyet göstermektedir. Ayakkabıcılık Sektörü yaklaşık 12.000 – 15.000 kişi arasında istihdam sağlamaktadır.

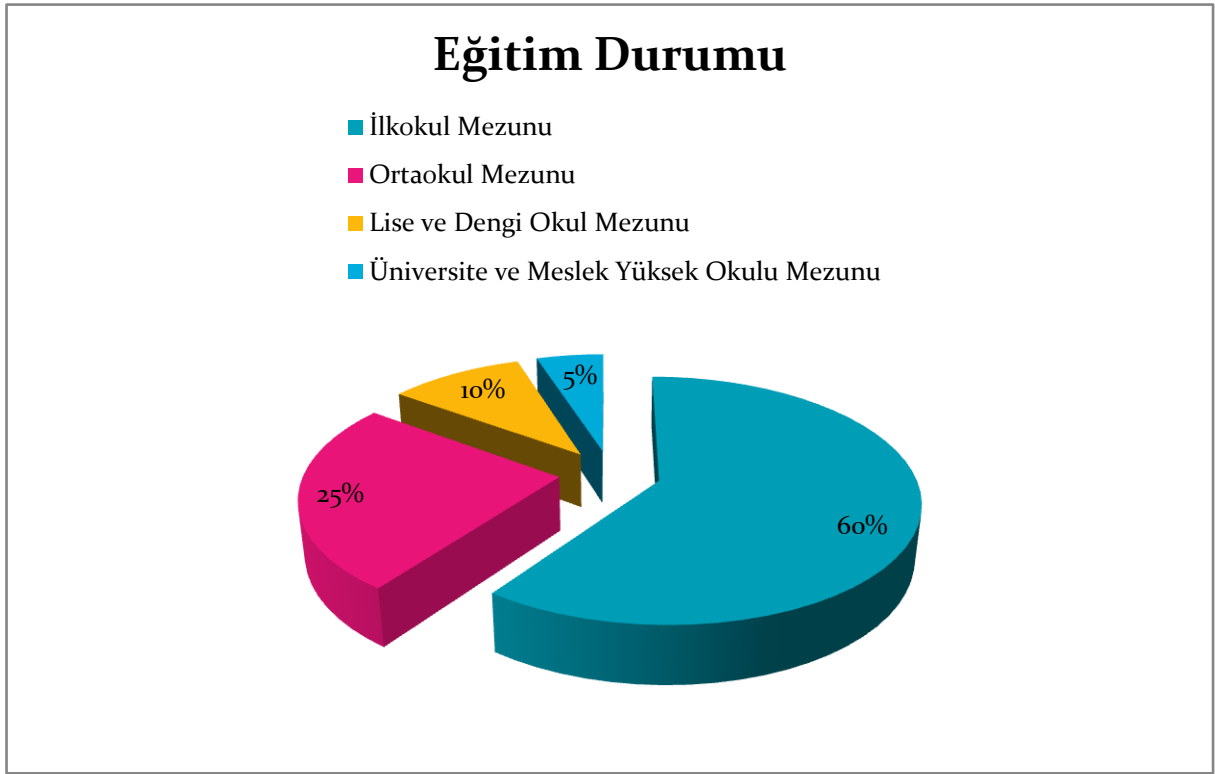
Tablo-10: SGK İş Yeri ve Çalışan Sayısı

YILLAR	NACE	İŞYERİ	ÇALIŞAN
2009	1520	2.351	13.168
2010	1520	2.332	14.486
2011	1520	2.646	18.447

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu Konya İl Müdürlüğü, Mayıs-2012

ÇALIŞANLARIN TAHSİL DURUMLARI

Sektör 18.447 kişiye istihdam sağlamaktadır. İşgücünün eğitim seviyesi incelendiğinde Grafik-1'de görüldüğü üzere yaklaşık % 60'ı ilkokul mezunu, % 25'i ortaokul mezunu, % 10'u lise ve dengi okul mezunu, % 5'de Üniversite ve Meslek Yüksek Okulu mezunudur.

Grafik-1: Konya Ayakkabıcılık Sektörü Çalışanların Eğitim Durumu

KONYA AYAKKABI ÜRETİMİ

Aykent ticaretinin ana aktörleri ayakkabı üreticileridir. En yaygın kullanılan iş kalıbı deriyi ve kesimi birleştirir. Ayakkabı üreticilerinin çoğu kendi ürünlerini satan toptancılardır. Tipik bir ayakkabı fabrikası 15-40 işçi çalıştırır. İşin çoğunluğu aileler tarafından yapılır. Ayakkabı üretimine dayalı Aykent için tipik ticaret kanalı toptan satıştır. Ayakkabı üreticilerinin çoğu ayrıca toptan satışçılardır. Aynı zamanda Konya’da özelleştirilmiş birkaç toptancı şirket de vardır. Ürünlerin çoğunluğu Konya’dan kaynaklanır ve şehirdeki perakendecilere satılır. Ayrıca ayakkabıların %10-20’si diğer toptancılara pazarlanır. Tüccarlar ürün geliştirmeye ilgilmezler; onlar, üreticiler tarafından sunulan koleksiyonlardan çeşit seçmeyi tercih ederler. Ayakkabılar, Fransa’da nokta beden sistemiyle üretilir ve pazarlanır. Toptancılar pasif bir tavırda kendi işlerini oluştururlar. Çoğunlukla müşterileri beklerler ve kendi satış öncüllerinde işlerini müzakere ederler. Dahası,

Türkiye’deki büyük ticaret fuarlarına katılırlar.Hem üretici hem toptancı ürünlerini ihraç etmek ister fakat onlar ne bilgiye ne de deneyime sahiptirler.

AYKENT AYAKKABI ÜRETİMİNİN GZFT ANALİZİ

Konya Ayakkabıcılık sektörünün asıl üretim yeri Aykent Ayakkabıcılar sitesidir. Burada imalatçılar,sayacılar, ayakkabı toptancıları, malzemeciler ve lojistik firmaları bulunmaktadır. Bu bağlamda, Aykent Ayakkabı üretiminin GZFT Analizi değerlendirilmelidir.

GÜÇLÜ YÖNLER

- Esnek ve cesur girişimci
- Nitelikli işgücü
- AB, Ortadoğu ve Rusya pazarına yakınlık
- Toplam kurulu kapasite
- Orta ve küçük ölçekli, esnek üretim
- Moda ve Tasarım zevki olarak batıya yakınlık ve takip kabiliyeti
- Teknolojik imkanlar
- Aile işletmelerinde 3’üncü nesil: Tecrübe
- Güçlü iç Pazar
- Her tip ayakkabının yapılabilir olması

ZAYIF YÖNLER

- Sektörün ancak %15’inin sanayileşmiş olması
- Yetersiz Ar-Ge faaliyetleri
- Tecrübeli ancak eğitimsiz işgücü
- Plânsızlık nedeniyle verimsiz işgücü kullanımı
- Tasarım

- Pazarlama
- Modelden üretime geçişte teknolojik disiplinsizlik
- Yurtdışı pazarda tanınan markalarımızın azlığı
- Finansman güçlükleri

FIRSATLAR

- Yerli hammadde
- Güçlü el üretim kapasitesi
- Güçlü konfeksiyon ilişkileri ve ihracatı
- AB dışı pazarlar ile ilişkiler ve yakınlık
- Sınır komsusu ülkeler ile gelişen politik ekonomik ilişkiler
- Yeni sektörel eğitim yatırımları
- Yeni sektörel Ar-Ge yatırımları
- Ulaşım Kolaylığı

TEHDİTLER

- Ayakkabının üst yapısı olan saya üretiminde sanayileşememe si
- Verimsiz üretim
- Ticaret-üretim çıkmazı
- “Perakende-toptan üretim” dikeyindeki entegrasyon
- AB ucuz üretimleri ve Uzakdogu üretimleri (haksız rekabet)
- “İç pazar kâr marjının yurtdışına göre yüksek olması(Sezgin ve Gümüş,2012:115).

ÜRETİM DURUMU ve ENVANTER Günlük ve Yıllık Üretim Kapasitesi

Sanayide bulunan işyerleri yarı makineleşmiş durumdadır. Kurulu kapasite Günlük ortalama 200.000 çift yıllık ortalama ise 72 milyon çift kapasitelidir. Kullanılan kapasite ise yaklaşık % 50-55 kapasiteyle günlük ortalama 85.000 çift, yıllık ise 30 milyon çifttir. Gelişen çağa ayak uydurmak için yeni yeni çok ortaklı fabrikalar kurulmaya devam etmektedir. Bu fabrikalar içerisinde halen üretim yapanlar ve kurulma aşamasında olanlar mevcuttur. Aynı oranda da üretim kapasitesi artmaktadır.

ÜRETİM ÇEŞİTLERİ

Ayakkabı Sektöründe üretim çeşitleri ortalama olarak:

- % 65 Merdane
- % 15 Garson Filet
- % 15 Zenne
- % 5 Mest şeklindedir.

AYAKKABI MAKİNALARI ve ÖZELLİKLERİ

KESİM PRESİ

Deri, sunu deri, kösele, neolit, kumaş, salpa gibi malzemelerin kesiminde kullanılmaktadır.

GEZER KAFA KESİM PRESİ

Rulolu veya rulosuz deri, sunu deri, kösele, neolit, kumaş, salpa, fiber gibi malzemelerin kesiminde kullanılmaktadır.

BİLGİSAYARLI KESİM PRESİ

Rulolu veya rulosuz deri, sunu deri, kösele, neolit, kumaş, salpa, fiber gibi malzemelerin Bilgisayarlı olarak otomatik deri kesim sistemi için kullanılır.

DERİ YARMA MAKİNASI

Ayakkabı bölme tezgâhlarında yapılan sert veya yumuşak deri istenilen kalınlıkta hazırlanmasını sağlar.

LAZER İŞLEME

Ayakkabı aksesuarının yapılmasında ve süslemelerde kullanılır.

TAKVİYE BEZ YAPIŞTIRMA MAKİNASI

Ayakkabının daha az deforme olması ve daha sağlıklı görünmesini sağlayan takviye malzemeleri için kullanılır.

SAYA TRAŞ MAKİNASI

Parça birleşmelerinde, birleşecek kısımların üst üste binerken daha muntazam birleştirilmesini sağlamak için derinin inceltilmesinde sağlar.

TEK İĞNE SAYA DİKİŞ

Saya için tek sıra yerleri dikmede kullanılır. Hem düz hem de sütunlu baş(kafa) modelleri vardır.

ÇİFT İĞNE SAYA DİKİŞ

Saya için çift sıra yerleri dikmede kullanılır. Hem düz hem de sütunlu baş(kafa) modelleri vardır. Özelliği alttan ve üstten çekerli iplik akışı tertibatı ve çift iğne bulunmasıdır.

ŞİLTE KIVIRMA MAKİNASI

Sayanın daha iyi ve düzgün çıkması için kullanılır.

NUMARATÖR VE KLİŞE

Ayakkabının kodu ve numarası için kullanılır.

LATEKS SÜRME

Sayada deri ile takviye malzemelerinin birbirine yapışması için kullanılan makinadır.

BOMBE YUMUŞATMA VE YAPIŞTIRMA

Ayakkabının ön taraftaki kalıbın şeklini alması, sert ve düzgün olması için kullanılır.

SAYA TIRPAN

Montaj öncesinde farklı kalınlıklar ve dikişli astarlı sayaların zımparalanması için kullanılır.

BUHARLI FIRIN

Ayakkabıyı yüksek derecede kurutmak için kullanılır.

FORT FORMA

Ayakkabının arka kısmının formasyonu için gereken malzemenin deri ile astar arasına soğuk ve sıcak şoklama yöntemi ile konulan malzemenin mukavemetleşmesini sağlar.

KAMPRE

Ayağın kavisli kısımlarına denk gelen ıstampaları çıkarmak için ve sayanın düzgün olması ve kalıbın şekli için kullanılır.

TABAN ASTAR ÇAKMA VE DÜZLEME

Taban astarının kalıba çakılmasını ve kenarlarının kalıba uygun şekilde düzleme işlemini sağlar.

ÖN MONTA

Sayanın kalıba tutturulmasında mило başlarından buruna kadar olan kısımlarının kalıba tutturulması işlemini,üzerindeki danalyalar, makas ve yapıştırıcı ünitesi yardımıyla yapabilen makinedir.

ARKA MONTA

Sayanın kalıba tutturulmasında mило başlarından arkasına kadar olan kısımlarının tutturulması işlemini üzerindeki danalyalar, sıyrıcılar ve yapıştırıcı ve çivi ünitesi yardımıyla yapabilen makinedir.

TIRPAN

Saya ön monta paylarının tırpanlanması için kullanılır. Derinin üzerindeki parlak yüzeyin alınıp daha iyi duruma getirilmesini sağlayan makinedir.

SOĞUK ŞOKLAMA

Ayakkabının üste atılmasından ve preslenmesinden sonra, derinin formasyon almasını ve taban yapıştırıcısının soğuk hava etkisiyle dondurulmasını sağlar.

SICAK ŞOKLAMA

Sayanın ön ve arka montajı yapıldıktan sonra sayanın kalıp üzerine daha iyi oturmasını sağlamak için sıcak hava üfleyen ve buhar veren palet üzerinde kalıbın ilerlemesini otomatik olarak sağlar.

ÖKÇE ÇAKMA

Tabanı yapıştırılan ayakkabının ökçesinin çivi yardımıyla çakılmasını sağlayan makinedir.

KALIP ÇIKARMA

Ayakkabıların kalıbını çıkarmak için kullanılır.

PİSTARİZMA

Ayakkabı montajının bitiminden sonra, deri üzerinde kalan değişik kırıxıklıkların ve deformasyonların giderilmesini sağlar.

KOMPRESÖR

Hava sistemli çalışan makinalar için basınçlı hava üretir.

ŞOKLAMA TABAN ISITMA

Yapıştırıcıların belirli sıcaklıktan sonra aktive olmasından dolayı, aktive için gerekli sıcaklığı sağlar.

ÇİFT KAFALI ÜSTE ATMA ve TEKLİ KUYU ÜSTE ATMA

Yapıştırılan tabanın mukavemeti için taban ve kalıba basınç uygulayarak daha iyi yapışmayı sağlar.

DERİ AÇMA FİNİSAJ

Derinin iki farklı renk ve tonda görünmesi için kullanılır.

FİLTRELİ TOZ EMİCİ

Tırpan yapılan parçaların kalıntılarını almak için kullanılır.

AYAKKABI MAKİNALARINDAN ÖRNEKLER

Arka Monta Makinesi

Çift Kafalı Üst Atma Presi

Deri Açma Finisaj

Deri Yarma Makinesi

Bilgisayarlı Kesim Makinası

Fort Yumuşatma

Bombe Yumuşatma Yapıştırma

Çift İğne Saya Makinesi

Klişe ve Numeratör

Saya Traş Makinesi

Sıcak Şoklama

Soğuk Şoklama

Soğuk Şoklama

Tek İğne Saya Makinesi

Şoklama Taban Isıtma

Fort Forma

Hidrolik Kesim Presi

Lateks Sürme

Ön Monta Makinesi

Bilgisayarlı Kesim Makinesi

Saya Traş

Saya Kıvrma

Çift İğne Saya Makinesi

Tek İğne Saya Makinesi

Filtre ve Toz Emici

Takviye Bez Yapıştırma Makinesi

Hız Devir Ayarlı Açma Makinesi

Astar Düzleme

MAKİNE-EKİPMAN ENVANTERİ ARAŞTIRMASI

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Bu araştırmada amaç özellikle Konya Ayakkabıcılar Sanayine bağlı üyelerin mevcut durumunu görmek, hangi tip makine ve ekipmanla üretim yaptığını, ayakkabı sektöründe sanayimizde kullanılan makine-ekipman envanterinin belirlenmesi, fiili üretim kapasitesi ve reel üretim kapasitesinin belirlenmesi, ayakkabı ve alt sektördeki çalışan firmaların gelecekteki yatırımlarına yön verebilmek ve yurt içi ve yurtdışı taleplerin karşılanması için Konya Ayakkabı Sanayisinin gerçek üretim kapasitesinin bilimsel olarak belirlenmesi ve mevcut sorunlarını görmek için bir anket ve saha çalışması yapmaktır. Elde edilen bilgiler veriler, sistematik ve yansız olarak oda yönetimine ulaştırılarak sektörün fiili ve reel makine-ekipman kapasitesinin belirlenecektir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE KISITLARI

Araştırma konu kapsamı itibariyle envanter taraması çalışmasına dayandığından kapsam bakımından Konya Ayakkabı sanayi ve yan sanayi işletmelerinde mevcut durumu ortaya koyabilmek için gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına dahil işletmeler, Aykent Ayakkabı Sanayinde bulunan işletmeler olup imalatçılar ağırlıklıdır. Araştırma Eylül ayında gerçekleştirilmiştir.

EVREN VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Araştırma, makine ekipman envanteri araştırması olduğu için bütün ayakkabı üretimi yapan işletmelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Konya’da faaliyet gösteren araştırmaya konu olan grup; Konya merkezde odaya bağlı işletmelerin sayısı 400’dür. Anket uygulanan işletme sayısı ise 390’dur. Bu rakam toplam ana kitlenin yaklaşık %97’ini teşkil ettiği görülmektedir. Yaptıkları iş hacmi düşünüldüğünde oranın yükseldiği görülmektedir. Anketin amacı dikkate alındığında ana kütlenin hemen hemen çoğuna ulaşıldığı, hata payının minimize edildiği söylenebilir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma;

- Ofis/ön büro çalışmaları,
- Saha çalışmaları olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir.

Araştırma teknik şartnamede belirtilen amaç, hedef, ilkeler ve sürece uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmada verilerin elde edilmesi ve değerlendirilmesi sürecinde bilimsel veri derleme ve değerlendirme yöntemleri kullanılmıştır. Oluşturulan olan envanter raporu için öncelikle alanla ilgili, sektördeki işletmeler, Ayakkabıcılar Odası ve diğer kurum, kuruluşlarca yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir.

İkincil dokümanlardan elde edilen veriler ışığında, sektörün üretim potansiyelinin değerlendirilmesi ve mevcut durumunun alan çalışmaları ile ortaya konarak tanımlanabilmesi için araştırmanın amacına da uygun olarak sahada birincil veri toplama tekniğine müracaat edilecektir.

Bu süreçte;

- Doğrudan gözlem (*Direct Observation*)
- Saha ziyareti (*Area Visit*)
- Yüz yüze anket (*Face to face interview*) gerçekleştirilmiştir.

Doğrudan gözlem

Gözlemcinin olayı doğrudan gözlemesi ve kayıt altına almasıdır. Araştırma ekibinin araştırılan konuda olayları ve insanları, nelere dikkat edileceğini gözlemleyeceklerdir. Proje süresince devam edilecek bir veri toplama tekniğidir. Doğrudan gözlemle makine ekipman görülmüş ve fotoğraflandırılmıştır.

Saha ziyareti

Araştırma amacı ve faaliyetleri doğrultusunda Aykent Ayakkabıcılar Sanayi içindeki alanlarda gerçekleştirilecektir. Envanter dokümanı için saha ziyareti önem taşımaktadır. Anket çalışmaları da bu çalışmayı yönlendirmiş ve desteklemiştir.

Yüzyüze anket

Kantitatif araştırmalarda kaç işletmenin belirli bir konuda ne düşündüğünü, nasıl hareket ettiğini, ne bildiğini ölçmek önemlidir. İlgili tarafların duygu ve düşüncelerini, bilgi ve deneyimlerini alabilmek amacıyla en sık olarak kullanılanlardan birisi de ankettir.

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Bu amaçla üretim, makine ve işçilerle ilgili sorular sorulmuştur. Anket yardımı ile elde edilen veriler SPSS 16 istatistik programına aktarılmış, frekans ve yüzde dağılımlarının bulunduğu tablolar hazırlanmıştır.

Grafik-2 Araştırmanın Genel Yapısı

İnceleme: Dünya'da ve Türkiye'de ayakkabı sektörü genel olarak değerlendirilmiş, Konya ayakkabı sektöründe GZFT Analizi yapılmış ve özellikle üretim ile ilgili veriler çıkartılmıştır.

Tanı: Konya ayakkabı sektöründe kullanılan makine & ekipman niteliksel yönü tespit edilmiştir.

Tarama: Konya ayakkabı sektöründe kullanılan makine & ekipmanın niceliksel yönü anketler yoluyla tespit edilmiştir.

Raporlama: Anketlerin sonuçları değerlendirilmiş olup, üretim kapasiteleri hesaplanmış ve makine & ekipmanlarının sayıları ve özellikleri belirlenmiştir.

Anketlerin Analizi

Anketlerin analizleri frekans dağılımı şeklinde yapılmış olup, aşağıdaki tabloda sıklık, yüzde ve toplam yüzdeleri gösterilmiştir. Her tabloda önemli veriler işaretlenmiştir.

Tablo-11: Şirketinizin ana faaliyeti nedir?

	Sıklık	Yüzde	Toplam Yüzde
İmalatçı	300	77%	77%
Sayacı	40	10%	87%
Toptancı	30	8%	95%
Malzemeci	16	4%	99%
Lojistik	4	1%	100
Toplam	390	100	

Tablo-12: Ana Ürün veya hizmetler nelerdir?

	Sıklık	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ayakkabı	316	81%	81%
Üstderi	17	4%	85%
Saya	40	10%	96%
Üretim Malzemelerinin Temini	13	3%	99%
Taşıma	4	1%	100
Toplam	390	100	

Tablo-13: Şu anda kaç çalışmanız var?

	Sıklık	Geçerli	Toplam
1-9 kişi	308	79%	79%
10-49 kişi	73	19%	98%
50-149 kişi	9	2%	100
Toplam	390	100	

Ayakkabıcılar Sanayi Makine & Ekipman envanteri araştırmasında asıl amaç üretimi gerçekleştiren makine & ekipman durumunu ortaya çıkarmaktır. Bu araştırmada makine & ekipman bilgilerinin yanı sıra, işletmelerin demografik bilgileri de çıkarılmaya çalışılmış, özellikle çalışan sayısında cevaplama oranı düşük olduğundan, araştırma kapsamında değerlendirilmemiştir. Yukarıdaki tablolarda diğer sonuçlar analiz edilmiştir.

Araştırma çerçevesinde makine & ekipman envanteri ve kapasiteleri ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir.

KAPASİTE TÜRLERİ

İşletmelerde kapasite hesaplamasında karşılaşılan zorluklar, kapasite konusunda değişik yaklaşımların takip edilmesini gerekli hale getirmiş olup, bu duruma bağlı olarak çeşitli kapasite türleri ortaya çıkmıştır. Bu kapasite çeşitlerinden en fazla ve yaygın olarak kullanılanları, teorik kapasite, pratik kapasite, fiili kapasite, maksimum kapasite, optimum kapasite, minimum kapasite, normal kapasite ve tam kapasitedir. Ancak bununla birlikte uygulamada yaygın olarak kullanılmamakla birlikte başka kapasite çeşitleri de bulunmaktadır. Bunlar; ekonomik kapasite, teknik kapasite, iş kapasitesi, mamül kapasitesi, makine kapasitesi, asıl kapasite, yan kapasite, ikame kapasitesi, toplam kapasite, dönem

kapasitesi, atıl kapasite, yedek kapasite ve zorlanmış kapasite gibi kavramlardır(Tekin,1996:186).

Konya Ayakkabı sektörü için kapasite çeşitleri ile ilgili açıklamalarımızda yaygın olarak kullanılan teorik(Maksimum) Kapasite, Pratik Kapasite, Fiili Kapasite,Atıl Kapasite ve Çalışma Derecesi yer alacaktır.

1.1. TEORİK KAPASİTE

Makine diğer üretim araçlarının hiçbir duraklama olmaksızın çalışmasıyla ve üretim sürecinde yetenekli işgücü kullanılmasıyla ulaşılabilecek maksimum üretim miktarına teorik kapasite ya da maksimum kapasite denir. Bir başka deyişle, teorik kapasite ya da tasarım kapasitesi, ideal koşullarda ulaşılabilecek olan arzu edilen maksimum üretim miktarına işaret eder. Bu üretim hacminde duraklamalar ve arızalar için pay ayrılmamıştır(Tekin,1996:187).

1.2. PRATİK KAPASİTE

Makinelerin, diğer üretim araçlarının ve işgücünün teorik kapasite düzeyinde çalışmaları mümkün değildir. Üretimde, koruyucu bakım, makine hazırlık gibi faaliyetler için zaman harcanması gerekebilir; iş görenlerle makineler arasında tam denge sağlanamayabilir ; beklenmeyen makine arızaları meydana gelebilir ; üretim hataları oluşabilir; iş gören devamsızlığı, elektrik kesintileri, malzeme yetersizliği gibi durumlarla karşılaşılabilir ve bütün bu nedenlerden ötürü üretim genellikle, teorik kapasitenin altında gerçekleşir.

Teorik kapasiteden çeşitli duraklamalar sonucu meydana gelen kayıplar çıkarılarak bulunan kapasite, bir işletmenin, çeşitli sınırlamalar çerçevesinde ulaşabileceği çıktı düzeyidir ve pratik kapasite ya da etkin kapasite olarak anılır. Pratik kapasite ile normal düzeyde bir üretim ifade edilmekte ve genellikle bu kapasite, işletmelerin varmaya çalıştığı normal verimliliği ifade eden bir ölçü olarak kullanılmaktadır(Tekin,1996:188).

1.3. FİİLİ KAPASİTE

Pratik kapasite işletmenin her zaman üretebileceği mamül miktarını göstermektedir. İşletmelerin belirli bir sürede elde ettiği üretim miktarının yeterli talep olması durumunda satılan kısmına fiili kapasite denir. Başka bir deyişle fiili kapasite, ulaşılabilecek gerçek çıktı düzeyinin ulaşılan kısmıdır(Tekin,1996:189).

1.4 ÇALIŞMA DERECEŚİ (KAPASİTE KULLANIM ORANI)

Pratik kapasitenin kullanılan kısmını ifade etmek üzere çalışma derecesi kavramı kullanılır. Pratik kapasite ile fiili kapasite arasındaki orana çalışma derecesi (Kapasite Kullanım Oranı) denir. Çalışma dereesi aşağıdaki formülle hesaplanır :

$$\text{Çalışma derecesi} = \text{Fiili Kapasite} / \text{Pratik Kapasite}$$

Çalışma derecesi işletmenin kapasite kullanım oranının bir ölçüsüdür. İşletmenin tam kapasiteyle üretim yapması, yani kullanılmayan atıl bir kapasitenin bulunmaması halinde çalışma derecesi 1' e eşit olacaktır. Bu değerin 1' in altında olması, işletmede atıl kapasite bulunduğuna ve rasyonel bir üretim faaliyeti gösterilmediğine işaret eder. Çok seyrek de olsa, çalışma derecesinin 1' i aşması ; yani belirli bir dönemde fiili kapasitenin pratik kapasitenin üzerine çıkması mümkündür. 1' den büyük bir çalışma derecesi, işletmenin üretim faaliyetleri sırasında, normal duraklama ve işleyiş kesilmelerinden daha kısa sürelerle üretime ara verildiğine işaret eder(Tekin,1996:189).

1.5. ATIL KAPASİTE

Pratik kapasitenin kullanılmayan kısmı atıl kapasitedir. İşletmenin belirli bir dönemdeki üretim miktarı normal kapasitenin altında ise, aradaki fark atıl kapasitedir(Tekin,1996:190).

Tablo - 14: Konya Ayakkabı Sektörü Makina Çeşitleri Ve Adetleri

		Makine Adedi	Ayakkabı üretim aşaması	Mikro Boy İşletme	Küçük Boy İşletme	Orta Boy İşletme	üretim minimum kapasitesi (ayakkabı /makine)	üretim maksimum kapasitesi (ayakkabı /makine)		Toplam Minimum Kapasite (ayakkabı)	Toplam Maksimum Kapasite (ayakkabı)	Ayakkabı
1	ALT TABAN TIRPAN	105	montaj	0	0	105	40	80	saat	4200	8400	çift
2	ARKA MONTA	70	montaj	0	0	70	30	40	saat	2100	2800	çift
3	BİLGİSAYARLI KESİM PRESİ	35	kesim	0	0	35	10	20	saat	350	700	çift
4	BOMBE YUMUŞATMA VE YAPIŞTIRMA	185	montaj hazırlık	0	45	140	30	40	saat	5550	7400	çift
5	BUHARLI FIRIN	116	montaj hazırlık	0	21	95	30	40	saat	3480	4640	çift
6	ÇELİK ASTAR MAKİNASI	5	montaj hazırlık	0	0	5	30	40	saat	150	200	çift
7	ÇİFT İĞNE SAYA DİKİŞ	228	saya	228	0	0	20	30	saat	4560	6840	çift
8	ÇİFT KAFALI ÜSTE ATMA	410	montaj	173	89	148	30	40	saat	12300	16400	çift
9	DERİ AÇMA FİNİSAJ	480	finisaj	173	89	218	30	40	saat	14400	19200	çift
10	DERİ YARMA MAKİNASI	6	saya	6	0	0	100	120	saat	600	720	çift
11	FİLTRELİ TOZ EMİCİ	430	finisaj	173	89	168	0	0	saat	0	0	çift
12	HIZ DEVİR AYARLI AÇMA MAKİNASI	430	finisaj	173	89	168	25	35	saat	10750	15050	çift
13	FORA MAKİNASI	12	montaj	12	0	0	50	80	saat	600	960	çift
14	FORT FORMA	85	montaj hazırlık	0	0	85	30	40	saat	2550	3400	çift
15	FREZE MAKİNASI	10	finisaj	10	0	0	25	35	saat	250	350	çift
16	GEZER KAFA KESİM PRESİ	15	kesim	0	0	15	10	15	saat	150	225	çift
17	HİDROLİK KESİM PRESİ	600	kesim	250	100	250	10	15	saat	6000	9000	çift
18	JURDAN TABAN MAKİNASI	8	montaj	0	0	8	10	15	saat	80	120	çift
19	KALIP ÇIKARMA MAKİNASI	60	montaj	0	0	60	50	70	saat	3000	4200	çift
20	KAMPRE	84	montaj hazırlık	0	0	84	30	40	saat	2520	3360	çift
21	KLİŞE VE NUMARATÖR	150	montaj hazırlık	0	55	95	120	140	saat	18000	21000	çift

22	KOKU EMİCİ	135	montaj	0	40	95	0	0	saat	0	0	çift
23	KOMPRESÖR	410	montaj	173	89	148	0	0	saat	0	0	çift
24	LATEKS SÜRME	210	montaj	20	95	95	30	40	saat	6300	8400	çift
25	LAZER İŞLEME	5	saya	0	0	5	100	120	saat	500	600	çift
26	ÖKÇE ÇAKMA	60	montaj	0	0	60	30	40	saat	1800	2400	çift
27	ÖN MONTA	95	montaj	0	15	80	30	40	saat	2850	3800	çift
28	PİSTRİZMA	105	finisaj	0	10	95	30	40	saat	3150	4200	çift
29	SAYA TIRPAN	135	montaj hazırlık	0	45	95	30	40	saat	4050	5400	çift
30	SAYA TRAŞ MAKİNASI	205	saya	205	0	0	100	120	saat	20500	24600	çift
31	SICAK ŞOKLAMA	128	montaj	0	33	95	30	40	saat	3840	5120	çift
32	SOĞUK ŞOKLAMA	134	montaj	0	39	95	30	40	saat	4020	5360	çift
33	ŞİLTE KIVIRMA MAKİNASI	10	saya	0	0	10	60	80	saat	600	800	çift
34	TABAN ASTAR ÇAKMA VE DÜZLEME	85	montaj	0	0	85	30	40	saat	2550	3400	çift
35	TABAN BASMA MAKİNASI	15	montaj	0	0	15	30	50	saat	450	750	çift
36	TAKVİYE BEZ YAPIŞTIRMA MAKİNASI	300	montaj hazırlık	173	100	27	100	120	saat	30000	36000	çift
37	TEK İĞNE SAYA DİKİŞ	350	saya	250	100	0	20	30	saat	7000	10500	çift
38	TEKLİ KUYU ÜSTE ATMA	184	montaj	19	70	95	30	40	saat	5520	7360	çift
39	ZAMAN AYARLI ŞOKLAMA TABAN ISITMA	265	montaj	170	95	0	30	40	saat	7950	10600	çift

Yapılan araştırma sonucunda Konya Ayakkabı sektöründe kullanılan 39 adet makine ve ekipman Tablo-14'de belirtilmiştir. Bu tabloda; makine adetleri, ayakkabı üretim aşamasına göre makine & ekipman çeşitleri, işletme türlerine göre makine & ekipman sayıları, makine başına saatte minimum ve maksimum ayakkabı üretim kapasiteleri, makine başına toplam üretim kapasiteleri görülmektedir.

Tablo-15: Konya Ayakkabı Sanayi Ayakkabı Üretim Kapasitesi

	Mikro Ayakkabı İşletmesi üretim kapasitesi	Küçük Ayakkabı İşletmesi üretim kapasitesi	Orta Ayakkabı İşletmesi üretim kapasitesi	Toplam Ayakkabı İşletmesi üretim kapasitesi	
	185	110	95	390	Ayakkabı Sanayi Toplam Firma Sayısı
montaj hazırlık	80	350	500	930	ayakkabı/saat
montaj	80	350	500	930	ayakkabı/saat
saya	60	250	400	710	ayakkabı/saat
finisaj	80	350	500	930	ayakkabı/saat
Toplam	60	250	400	710	4 saatteki ayakkabı üretimi
8 saatlik kapasite	120	500	800	1.420	8 saatteki ayakkabı üretimi
8 saatlik kapasite (saya kısıtı olmadan)	160	700	1.000	1.860	8 saatteki saya kısıt olmadan üretilen ayakkabı
Yıllık Kapasite	22.200	55.000	76.000	153.200	toplam yıllık ayakkabı üretim kapasitesi
Yıllık Kapasite	29.600	77.000	95.000	201.600	toplam yıllık saya kısıtı olmadan ayakkabı üretim kapasitesi

Tablo-15'te Konya Ayakkabı Sanayi üretimi, işletme türlerine, üretim aşamalarına ve 8 saatlik çalışma dilimine göre günlük ve yıllık olarak toplam üretim kapasitesi görülmektedir.

SONUÇ

Dünyada ayakkabı sektöründe küreselleşmenin etkisiyle hem sektörler arasında hem de ülkeler arasında önemli yapılanmalar ve dönüşümler ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de ise gelirden artış, tüketim kalıplarındaki değişim, Avrupa Birliği sürecinde artan dış rekabet, ihracata ağırlık verilmesi gibi dinamikler sektörlerin gelişme eğilimleri üzerinde ve yapılanmasında etkili olmuştur. Böyle bir ortamda, Konya Ayakkabı Sektörü için mevcut durumun tespiti ve sektörün makine & ekipman envanteri çalışması önem taşımaktadır.

Konya Ayakkabıcılar Odası, "Ayakkabıcılar Sanayi Makine-Ekipman Envanteri Araştırması" projesinde Dünya’da ve Türkiye’deki ayakkabıcılık sektörü genel olarak değerlendirilmiş, imalat işletmelerinin yoğunlaştığı Aykent Ayakkabı sanayisi GZFT Analizi yapılmış, ayakkabı sanayinde kullanılan makine & ekipman hakkında genel bilgiler çıkarılmış ve fotoğraflandırılmıştır. Yapılan anket sonucunda, anketin amacına uygun olarak Tablo-14’de makine & ekipman envanteri, Tablo-15 ve Tablo-16’da üretim kapasiteleri ortaya çıkarılmıştır.

Tablo-16: Konya Ayakkabı Sektörü Üretim Kapasiteleri

Teorik Kapasite	201.600	Çift Ayakkabı
Pratik Kapasite	153.200	Çift Ayakkabı
Fiili Kapasite	85.000	Çift Ayakkabı
Kapasite Kullanım Oranı	55,48	Yüzde
Atıl Kapasite	68.200	Çift Ayakkabı

Tablo-16’da ise; Teorik,pratik,fiili,atıl kapasiteler ve Kapasite Kullanım oranı hesaplanmıştır. Mevcut durumda kapasitenin % 55’i kullanılmaktadır. Atıl kapasitenin azaltılarak, kapasite kullanım oranı artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Çukurova Kalkınma Ajansı, **Ayakkabı İmalatı Sektör Raporu**, Kasım 2011.
- Gaziantep Ticaret Odası, Sanayi Müdürlüğü, **Ayakkabı Sektör Araştırma Raporu**, 2011.
- KADEŞ, Cenk, Adana Ticaret Odası, **Ayakkabıcılık Sektörü Eğitim İhtiyacı Belirlenmesi ve Sektör Raporu Çalışması**, 2010.
- KILINÇ, Esmâ, KONYA TİCARET ODASI, Etüd Araştırma Servisi, **Ayakkabı Sektör Raporu**, Sayı: 2007/543/503, 2007.
- ONUR, Gülsevin, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, **Ayakkabı**, Sirc No:851, 2011.
- SEZGİN, Mete, GÜMÜŞ, Murat, TR52-11-DFD-01/0026, **Ayakkabı Kümelenme Merkezi Projesi**, Konya Ayakkabıcılar Odası, Mevka, 2012.
- Sosyal Güvenlik Kurumu Konya İl Müdürlüğü Mayıs-2012.
- TC, Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı, **Sektör Raporları**, 2012.
- TEKİN, Mahmut, Üretim Yönetimi, 3. Baskı, Arı Ofset, 1996.
- Türkiye Kalkınma Bankası, Araştırma Müdürlüğü, Sektörel Araştırmalar, **Ayakkabı**, Temmuz 2005.

www.europa.com.tr